

КОНСПЕКТ ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОЛОГИЯ

УЧ. 2018/2019 ГОДИНА

Профил А

1. Богослужебни места и практики през патриархалната епоха (ок. 1750–1200г. пр.Хр.)

Василиадис, Н. Библия и археология. Свято-Троицкая Сергиева Лвра, 2003, 37–99.
Дамянова, Е. Култови съоръжения в Юдея след падането на Самария. – Сборник с материали от научна конференция с международно участие, посветена на 70-годишнината на проф. д-р протопр. Н. Шиваров. (Велико Търново 23–24 ноември 2001). Велико Търново, 2005, 110–116.

Мей, Х.,Р. Хамилтън, Оксфордски библейски атлас. С., 1998.

Пиперов, Б. Патриархалната епоха на човечеството според Библията. С., 1959.

Пиперов, Б. Значение на думата „патриарх” в древността. – ДК, 1956, № 5–6, 34–36.

Шиваров, протопр. Н. Библейска археология. С., 1992, 387–398.

Шиваров, протопр. Н. Слово–предание–традиция. Библейските патриарси и околната им среда. Авраам – от Ур към Ханаан. – В: Теология и социум – съвременни перспективи. С., 2013, 50–143.

2. Канонизация на старозаветния сборник

Марковски, И., С. Въведение в Свещеното Писание на Стария Завет. ч.І: Общо Въведение, София, 1932;

Попмаринов, Димитър. Кратко въведение в Свещ. Писание на Стария Завет. ВТ, 2000.

Из историята на библейския старозаветен канон. Съст. Ивайло Найденов, София, 2011.

Шиваров, протопрезвитер Н. и Вълчанов, Сл. Вечното в двата библейски Завета. Велико Търново, 1994.

3. Божиите имена в Стария Завет

Вълчанов, Сл. Божиите имена в Стария Завет. ДК, 1984, кн.8;

Същият. Истината за единия Бог в Стария Завет. – Във: Вечното в двата библейски завета. В.Т., 1993;

Нов библейски речник. Изд. Нов Човек, С., 2007.

4. Четвърта песен за Страдащия Раб Господен (Ис. 52:13-53.12) – екзегетически анализ

Кънчева, Ст. „За кого говори пророкът“ В.Т., 2011.

Пиперов, Б. Тълкуване на книгата на пророк Исаия. София, 1982;

Марковски, Ив. Пророк Исаия – личност, идеи и пророчества/. ГДУ БФ т.2, 1043/44;

Шиваров, Н. протопрезв. Страдащият Раб Господен. ДК, 1984, кн.4

5. Тълкуването на старозаветните текстове в Новия Завет

Шиваров, Н. Херменевтика на Стария Завет. С., 2005.

Трайчев, Е. Тълкуването на старозаветните текстове в Новия Завет. С., 2012.

Трайчев, Е. По въпроса за кризата в основанията и методите на библейското тълкуване днес. – В: Православие и постмодернизъм. С., 2010, с. 80-94.

Амфилохије Радовић. Тумачење Старог Завета кроз векове. Кратка историја старозаветне егзегезе. Београд, 1979.

Корсунский, И. Н. Новозаветное толкование Ветхого Завета. М., 1885.

Корсунский, И. Н. Иудейское толкование Ветхого Завета (в отношении к новозаветному). – В: Чтения в Обществе любителей духовного просвещения, № 2, 1879, с. 28-52.

6. Синоптичният въпрос (опити за решение)

Трайчев, Е. Синоптическа безизходица или грешка в метода (към въпроса за литературните отношения между първите три канонични евангелия). – ГСУ БФ, Т. 5, 2004, с. 111-210.

Трайчев, Е. Синоптическият проблем в края на ХХ век. – ДК, № 1, 2001, 14-21.

Трайчев, Е. Нов прочит на студията на проф. Н. Н. Глубоковски „Синоптическият въпрос и опитите за неговото решаване“. С., 2001.

7. Словото – предвечен и въплътен се Божии Син в предговора на Евангелието според Йоан

Глубоковский, Н. Н. Бог-Слово. Экзегетический эскиз „пролога“ Иоаннова Евангелия (1:1-18). С., 1927.

Гяуров, Хр. Н. Предговорът на евангелието от св. ап. Йоана. С., 1939.

Св. Йоан Златоуст. Избрани беседи върху Евангелието според Йоан. С., 2003.

Трайчев, Е. Произход на концепцията за Логоса. – Духовна култура, № 3, 1999, с. 1-5.

Муретов, М. Учение за Логоса у Филона Александрийскаго и Иоанна Богослова в связи с предшествовавшим историческим развитием идеи Логоса в греческой философии и иудейской теософии. Выпуск первый: Очерк исторического развития идеи Логоса до Филона и Иоанна. М., 1881.

8. Юдаизмът между двата библейски завета (история, литература, богословие)

Шиваров, Н. Библейска археология, С. 1992.

Шиваров, Н. Есхатологически въпроси от библейско и междузаветно време. - Богословска мисъл, № 1-4, 2000, с. 31-50.

Трайчев, Е. История на епохата на Новия Завет. С., 2012.

Трайчев, Е. Юдаизмът между двата библейски завета (история, книжнина, значение). – В: Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на проф. Ангел Кръстев и 20-годишнината от създаването на специалност „Теология“ на ШУ „Еп. Константин Преславски“. Шумен, 2013, с. 84-94.

Трайчев, Е. Кумран и Новият Завет. – ДК, № 10, 1995, с. 10-18.

Трайчев, Е. Двата месеци в Кумран. – ДК, № 9, 2000, с. 17-23.

9. Защитата на славянската писменост в съчинението „За буквите“ на Черноризец Храбър

Кувев, К. Черноризец Храбър. С., 1967.

Грашева, Л. Черноризец Храбър. – В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. IV. С., 2003, с. 497–505.

Петканова, Д. Черноризец Храбър. 1-о изд. С., 1984; 2-о изд., 2000.

10. Химнографското творчество на св. Андрей, архиеп. Критски.

Кожухаров, Ст. Андрей Критски (Йерусалимски). – В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. I. С., 1985, с. 79–80 (вж. и цитираната там литература).

Кожухаров, Ст. Андрей Критски (Йерусалимски). – В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. Съст. Д. Петканова. Велико Търново, 2003, с. 32.

11. Триадологически спорове в древната Църква (I и II вселенски събори)

Бакалов, Г. Византия. С. 1993.

Коев, Т. Догматическите формулировки на първите четири вселенски събори. С. 1968.

Поснов, М. История на Християнската църква. Ч. I-II: До разделението на църквите /1054 г./ С. 1933.

Омарчевски, Ал. Свети император Константин I Велики (306-337), С. 2016.

12. БПЦ - от автономия към автокефалия (870-927 г.)

Снегаров, Ив. Учредяване на БПЦ. – Във: Македонски преглед, кн. 1, 1932г.

Снегаров, Ив. Първата Българска патриаршия (919-1018). ч. I и ч. II – ГСУ /БФ, т.26, 1949; ГСУ /БФ, т.27, 1951.

Събев, Т. Самостояйна народностна църква в Средновековна България. С., 1987

13. Християнско разбиране за историята

Бердяев, Н. Смисълът на историята. С., 1994.

Блок, М. Апология на историята, или занаятът на историка. С., 1997.

Колингууд, Р. Идеята за историята. С., 1995.

Павлов, П. История и есхатология. – В: Научна конференция с международно участие „Стара Загора 2005“, 2-3 юни 2005 г., Ст. Загора: Сборник материали, т. VI, 2005, с. 505-511. (<http://dveri.bg/3qdd6>)

Павлов, П. Новата софиология: естетика срещу история (Богословие и философия). – В: Протоерей Георги Флоровски (1893-1979) : In Memoriam. Сборник с доклади от Годината на Флоровски (съст. П. Павлов). С., 2012, с. 231-249.

Pavlov, P. Time and Temporality: Anthropological dimensions of Time, according to Fr. Georges Florovsky. – In: Orthodox Theology and the Sciences (P. Pavlov and S. Tanev, Eds., G. Dragas, Gen. Ed.), NewRome Press LLC, Columbia, Missouri, USA, Sofia: Sofia University Press “St Kliment Ohridski”, p. 212-228.

Флоровски, Г. Християнство и култура. С., 2006.

Флоровски, Г. Църквата. Предание или утопия. С., 2011.

14. Руска православна църква – от Патриаршия към Синодално управление (XVIII-XX век)

Снегаров, Ив. Кратка история на съвременните Православни църкви (Българска, Руска и Сръбска). София, 1946 г.

Орлов, А. С., В. А. Георгиев, Н. Г. Георгиева, Т. А. Сивохина. История на Русия. София, 2012.

Шайо, Кр. Православная церковь в странах восточной европы XX век. Париж, 2009

Голубинский, Е. История Русской Церкви. Москва, 1880-81 г.

15. Божествена Евхаристия и есхатология

Афанасиев, прот. Николай, „Двете идеи за Църквата”. Християнство и култура, 49 (2010), с. 13-23.

Афанасиев, прот. Николай, Трапеза Господня. Прев. Мая Иванова, В.-Търново: Праксис, 1999.

Димитров, о. Добромир, „Две основни предпоставки на евхаристийната еклисиология”. Християнство и култура, 51 (2010), с. 4-14.

Зизиулас, митроп. Йоан, „Църквата и последните неща”. *Християнство и култура*, 20 (2007), с. 16-32.

Йевтич, еп. Атанасий, Беседи за Литургията. ВТ: Синтагма, 2015.

Мацукас, Никос, „Църква и Царство Божие: история и есхатология”. Християнство и култура, 2009 (44).

Успенски, Н. Светоотеческо учение за евхаристията. Прев. М. Стоядинов, В. Търново: Праксис, 2005.

Църква, Православие, Евхаристия (сборник), т. 1. С.: ВОУА, 1999.

Шмеман, прот. Александър. Литургическо богословие: Евхаристията – тайнство на Царството. София, 2013.

16. Православна и Римокатолическа еклисиология в светотайнствен контекст

Афанасиев, прот. Н., „Две идеи за вселенската Църква.” Християнство и Култура № 49 (2010).

Григулевич, Р., Папството XX век, С., 1982.

Дезей, архим. Пласид. “Историята на един разкол.” *Християнство и Култура* 3 (26) (2008).

Диалог на спасението – 30 години от Втория Ватикански събор, С., 1995г.

Дюлгероу, Д., Римският папа пред съда на Св. Писание и църковната история, С., 1924.

епископ Йоан, Втори Ватикански събор. Духовна култура 1966, кн. 11

Катехизис на Католическата църква, С., 2002г.

Митев Димитър. Инославни изповедания. Учебно помагало. Варна, 2003.

- Погодин, архим. Амвросий.* Св. Марк Ефеский и Флорентийская Уния, 1963.
Рилец, Кл.,йером., Литургията на старокатолиците, Пловдив, 1935г.
Рилец, Кл.,йером., Старокатолицизъм, неговата история и вероучение, Пловдив, 1936г.
 Римската конфирмация преди и след Втория Ватикански събор. ГДА, 1982
 Римското кръщение преди и след Втория Ватикански събор. ГДА, 1978
Фаруджа, М., Дж. О`Колинс. Католицизмът. С., 2006
Чифлянов, Б., прот. прот. Римската литургия преди и след Втория Ватикански събор. ГДА, 1971
Шмеман, прот. Александър. “Идеята за примата в Православната еклесиология.” *Християнство и Култура* № 40 (2009).
Янакиев, К., “Основни различия в осмислянето на литургията в Православието и Католицизма.” в Добри Христов и българският ХХ век. София: БАН, 2005.

17. Арианство и Православие през IV в. – основни представители на антиникейското и проникийското богословие

- Св. Риболов,* Иисус Христос – аскет или Спасител, София: УИ 2015.
Св. Риболов, Традиция и контекст в богомислието на гръцките отци, София: СИ 2014.
О. Георги Флоровски, Източните отци на IV век, София:Тавор, 2000.
Л. Тенекеджиев, Тайнството брак, София: Добротолюбие, 2008.
Л.Тенекеджиев, Православното учение за светите икони, София: УИ, 2016.
Л. Тенекеджиев (ред.), Догмат и терминология в православната християнска традиция, София 2014 (книгата е суплемент към сп. Богословска мисъл).
О. Йоан Майендорф, Византийско богословие, София 1992.
Т. Коев, Догматическите формулировки на Седемте вселенски събори, София: УИ 2009.

18. Православното учение за Светите Икони

- Св. Риболов,* Иисус Христос – аскет или Спасител, София: УИ 2015.
Св. Риболов, Традиция и контекст в богомислието на гръцките отци, София: СИ 2014.
О. Георги Флоровски, Източните отци на IV век, София:Тавор, 2000.
Л. Тенекеджиев, Тайнството брак, София: Добротолюбие, 2008.
Л.Тенекеджиев, Православното учение за светите икони, София: УИ, 2016.
Л. Тенекеджиев (ред.), Догмат и терминология в православната християнска традиция, София 2014 (книгата е суплемент към сп. Богословска мисъл).
О. Йоан Майендорф, Византийско богословие, София 1992.
Т. Коев, Догматическите формулировки на Седемте вселенски събори, София: УИ 2009.

19. Св. Григорий Палама. Учение за енергиите. Богословско обосноваване на исихазма

- Бояджиев, Ц.* Две университетски лекции, В.Търново 1997.
Мейендорф, И. Жизнь и труды святителя Григория Паламы. Введение в изучение, Санкт-Петербург 1997.
Мейендорф, И. О византийском исихазме и его роли в культурном и историческом развитии Восточной Европы в XIV в. – Труды отдела древнерусской литературы 29 (1974), 292-305.

- Петров, Д.* За „духовното око“ във византийското мистическо богословие. – Архив за средновековна философия и култура, Свитък VII (2001), 77-108.
- Петров, Д.* За „умната молитва“ във византийското мистическо богословие. – Архив за средновековна философия и култура, Свитък IX (2003), 20-52.
- Христов, И.* Византийското богословие през XIV в. (Дискурсът за Божествените енергии). „Изток-Запад“, С., 2016 г.
- Podskalsky, G.* Theologie und Philosophie in Byzanz. Der Streit um die theologische Methodik in der spätbyzantinischen Geistesgeschichte (14./15. Jh.), seine systematischen Grundlagen und seine historische Entwicklung. C.H. Beck, München 1977.

20. Будизъм: съвременно състояние на будизма

- Стаматова, К.* Ако любов нямам... С., 2006.
- Цоц, Ф.* Буда. С, 2000.
- Федотов, Ал.* Будизмът в древноиндийското общество. - В: История на религиите. Университетски курс. С, 1999.
- Фрауваалнер, Е.* Антология на будистката философия. С, 1995.
- Петров, Д.* Световни религии. Ч. I. Будизъм. С, 1996.
- Лоски, Н.* Християнство и будизъм. – В: Сп. Духовна култура, 1995, бр. 6.
- Къун, Д.* Будизмът. С, 2002.

21. Безсмъртие на човека

- Алексиев, архим. С.* Беседи за живота след живота. Т. I-II. С., 1994 – 1995.
- Роуз, йером. С.* Душата след смъртта. В. Търново, 1996.
- Мен, Ал.* Произход на религията. В. Търново, 1994.
- Осипов, А.* Посмертна жизнь души. М., 2005.
- Сисоев, свещ. Д.* Инструкции за безсмъртие. С., 2015.
- Св. Лука (Войно-Ясенецкий).* Дух, душа и тело. Киев, 2002.

22. Дъновизъм. Критичен анализ

- Донкова, Ж.* Новите религиозни движения в България след 1989 г.. С., 2011.
- Дюлгеров, Д., Ил. Цоневски.* Учебник по мисионерство. С., 1987.
- Митев, Д.* Христос и духовете на земята. С., 2000.
- Серафим, архим.* Спиритизъм, духовидство, врачуване. “Духовна култура”, 9–10/1949.
- Стоядинов, М.* За културата и новото езичество. “Духовна култура”, 12/1993.

23. Религиозен опит – същност и анализ

- Панчовски, И.* Психология на религията. С., 1943.
- Кочев, Н.* Психологията на религиозния човек. С., 2007.
- Ильин, И.* Аксиомы религиозного опыта. Т. 1-2. М., 2002.
- Стоименов, Б.* Религиозният опит. С., 1942.
- Йеротич, Вл.* Християнството и психологическите проблеми на човека. С., 2014.

24. Божият образ у човека

- Доц. д-р архим. Серафим (Алексиев).* Състоянието на човека до и след грехопадението от православно, римо-католическо и протестантско гледище.

ГДА, 10/1962-63. *Киров, Д.* Въведение в християнската антропология. С., 1996, с. 28-36; 67-78.

Лоски, Вл. Мистическото богословие на Източната църква. В.Т., 1993, с. 65-75; 173-179.

Киров, Димитър. Въведение в християнската антропология. С., 1996.

Киров, проф. Д. Измеренията на човека. С., 2005.

Иларион, Троянополски епископ. Поглед към вечността. В.Търново, 1995.

Серафим, иеромонах Рсуз. Душата след смъртта. В. Търново, 1996.

Серафим, архим. Беседи за живота след живота. Т. 1-2. С., 1994-1995.

Въшеславцев, Б. Бесмертие, перевоплощение и воскресение. – В: Християнство и индуизъм. Сборник статии. М. 1994.

25. Катакомбите в Рим – разположение, описание, изворови свидетелства, първи проучватели, богослужебни места

Архимандрит Авксентий. Литургия. Пловдив, 2005, с. 64 – 66.

Тотю Коев, Димитър Киров. Кратка богословска енциклопедия. София 2000, с. 123 -125.

Прот. Павел Матвеевский. Катакомбы. Москва, 2012.
https://azbyka.ru/otechnik/Pavel_Matveevskij/katakomy/

А. фон Фрикен. Римския катакомбы и паметници първоначалного християнско изкуство. Москва, 1872, т. 1-3.

Matilda Webb. The Churches and Catacombs of Early Christian Rome, A Comprehensive Guide. Sussex, 2002.

Лекциите по Църковна археология в електронен формат изпратени по електронната поща на студентите по дисциплината.

26. Богословие на иконографската програма в православния храм

Богословие образа. Икона и иконописци. Антология. Составител А.Н.Стрижев. Москва, 2002, с. 21-100; 254-263; 279-286;304-309;326-331.

Гергова, Иванка. Ранният български иконостас 16-18 век. С., 1993.

Гошев, проф. прот. Иван. Бележки за строежа и зографисването на православните храмове у нас. ГДА. т. II /XXVIII/, 1951-1952. С., 1952.

Настольная книга священнослужителя. Т. 4. Москва, 1983, с.7-85;158-204.

История иконописи. Истоки-традиции-современность. VI-XX века. Москва, 2002, с.62-64.

Рашков, Иван. Православният храм - архитектура, символика и иконографска програма.- Архитектура. 1995, кн. 2.

27. Права и задължения на миряните в устройството и управлението на Църквата

Поптодоров, Р. Мястото и ролята на миряните в устройството и управлението на Църквата през първите три века. В. Търново, 1995; *Поптодоров, Р.* Съборното начало в живота, устройството и управлението на Църквата през първите три века. С, 1995; *Милаш, Далматински епископ Никодим.* Православно църковно право. С, 1904).

28. Култът и християнското богослужение – типик, символ, жертва, тайнство

Taft, R. – E. Farrugia. Теология на литургията и теология на символа [The Theology of the Liturgy and the Theology of Symbol], ed. with an introd. by Gheorghii Minčev, trans. Elena Velkovska and Elizaveta Musakova (Sofia: Нов Български университет - Rome: Папски Институт за Востока 1992) 11-95: “Византийското Богослужение. Кратка история” (българска версия и редакция - Елена Велковска);

The Oxford Dictionary of Byzantium, ed. A. Kazhdan, with A.-M. Talbot, A. Cutler, T.E. Gregory, N. Ševčenko (New York/Oxford: Oxford University Press, 1991);

Афанасьев, протопр. Н. Тайнства и тайнодействия. Москва, 1994;

Делипапозов, архим. А. Литургика. Пловдив, 2005;

Иванов, дякон И. С. Литургическата традиция на средновековните музикални трактати – образ на културния и църковен византийско-славянски регион през XIV-XV век. *Orientalia et Occidentalia analecta Instituti Studii Spirituality Orientalium Occidentaliumque provehendis nomine P. Michaelis Lacko Appellati*, Vol. 6, Kosice, Slovakia, 2010;

Иванов, дякон И. С. Литургия – традиция, литургия – наука, литургия – живот в българското богословие. В: Развитие на практическото и нравствено богословие в България: традиции, проблеми, перспективи. Университетска издателство, София, 2012;

Иванов, дякон И. Светата Литургия – център на православното богослужение. В: Пътят на човека към Бога. София, 2005;

Макариополски епископ д-р Николай и архимандрит д-р Серафим. Нашата вяра. Синодално издателство на БПЦ, София, 2005, 2011;

Фелми К. Х. Введение в современное православное богословие. Москва, 1999;

Чишлянов, прот. Б. Православна литургика. София, 1996, 2008;

29. Учебно съдържание на обучението по религия

Андонов, Б. Религиозното обучение в България в началото на третото хилядолетие.

Религиозно педагогически и дидактически аспекти на религиозното обучение и образование, София 2005.

Кожухаров, В. Православното образование в дидактическа светлина. В.Търново, 2001.

Легкоступ, М. Обучението по религия. Диалог и инклузия. Изд. „Фабер“ (2012).

Чакъров, Н. Нагледността и онагледяването – резерв за качествено подобряване на обучението, сп. Народна просвета, кн. 11, (1978).

30. Съдържание на проповедта

Андонов, Б. Теория на църковното красноречие, София 2011.

Андонов, Б. Проповедта като благовестие на словото Божие, София 2006.

Пийз, А., Гарнър, А. Езикът на тялото. Скритият смисъл на думите, София 2000.

Тодоров, Тодор п. Омилетика ч.1, София 1956.

Шиваров, Н. Св. Йоан Златоуст – тълкувател на Стария завет като представител на Антиохийската школа, в: Supplementum, сп. Богословска мисъл, София 2008.

31. Методически форми на обучението по религия /разказ, обяснение, беседа, екскурзия, четивно –тълкувателна форма/

Поптодоров, Т., Днев, И. Православна християнска педагогика. С., 2006.
Андреев, Марин. Процесът на обучението. Дидактика. С. 1996.